

Meer van hetzelfde?

Een longitudinaal onderzoek naar de gelijkenis van het nieuws in de Vlaamse kranten (1983-2013)

De Vlaamse krantenmarkt en –inhoud is in de laatste vier decennia sterk veranderd. De kranten uit 1983 brachten relatief vaak dezelfde nieuwsverhalen. Van alle onderzochte jaren (1983-1993-2003-2013) is de overlap in nieuwsverhalen tussen de kranten het grootst in 1983. Sindsdien brengen kranten steeds minder nieuws dan vroeger, zowel in aantal nieuwsverhalen als in aantal artikels. In 1993 en 2003 waren er minder gelijkenissen tussen de kranten, ze hadden meer een eigen nieuwsprofiel. Maar in 2013 brengen kranten weer meer dezelfde nieuwsverhalen dan in 1993 en 2003. Twee factoren bepalen mee in welke mate de kranten inhoudelijk op elkaar lijken: het profiel van de krant (elite versus populair) en de eigendomsstructuur. Kranten die behoren tot dezelfde groep gelijken meer op elkaar dan kranten die tot verschillende mediagroepen behoren.

Steunpunt Media in samenwerking met GOA-project UAntwerpen

Het Steunpunt Media is een aanspreekpunt en expertisecentrum voor alles wat met nieuws en media te maken heeft. In opdracht van de Vlaamse minister van Media voert het Steunpunt wetenschappelijk onderzoek naar nieuwsberichtgeving en mediawijsheid in Vlaanderen. Het Steunpunt Media maakt deel uit van de steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek van de Vlaamse overheid (2012-2015). De vier Vlaamse universiteiten die onderzoek doen naar nieuws en massamedia zijn partner van het Steunpunt: de KU Leuven, de Universiteit Antwerpen, de Universiteit Gent en de Vrije Universiteit Brussel.

Dit onderzoek werd uitgevoerd in samenwerking met volgend GOA-project aan de Universiteit Antwerpen (UA) onder leiding van Hilde van den Bulck: 'Een interdisciplinair onderzoek naar de impact van media-eigendomsconcentratie op de diversiteit aan media-inhoud, -productie en –outlets in longitudinaal en internationaal vergelijkend perspectief'. Naast de auteurs, werkten volgende onderzoekers mee aan dit onderzoek: Julie Sevenans, Andrea Masini, Miriam van der Burg en Daniëlle Raeijmaekers.

Technische fiche

Tabel 1: Aantal nieuwsartikels in de selectie van dit onderzoek

	1983 Week 17-22 okt. (6 dagen)	1993 Week 18-23 okt. (6 dagen)	2003 Week 20-25 okt. (6 dagen)	2013 Week 8-14 mei (5 dagen)
De Standaard (DS)	774	776	704	358
De Morgen (DM)	620	702	524	351
De Tijd (DT)	366	508	577	223
Het Laatste Nieuws (HLN)	809	864	651	482
Metro (M)	/	/	321	180
Het Nieuwsblad (HN)	904	870	642	520
Gazet van Antwerpen (GVA)	1.036	1.045	715	461
Het Belang Van Limburg (HBVL)	960	1.028	632	431
Het Volk (HV)	850	803	906	/
	6.319	6.596	5.672	3.006

Meer van hetzelfde?

Een longitudinaal onderzoek naar de gelijkenis van het nieuws in de Vlaamse kranten (1983-2013)

Julie De Smedt, Kathleen Beckers, Ine Kuypers, Peter Van Aelst en Stefaan Walgrave

De laatste jaren groeit de kritiek over de inhoud van de nieuwsmedia. Critici — waaronder sociale wetenschappers, journalisten en politici — zijn onder andere bezorgd om de verschraving van het nieuwsaanbod. Ook al leven we in een tijdperk waar er steeds meer middelen voorhanden zijn om nieuws te maken en te verspreiden, dan nog zou de nieuwsinhoud van de verschillende media steeds meer op elkaar gelijken. Het nieuws zou steeds meer eenheidsworst zijn, zeggen de critici, journalisten zouden meer *copy-pasten* en er zou minder ruimte zijn voor verrassende onderzoeksjournalistiek. De concentratiebewegingen in de mediasector, het samengaan van krantentitels in grotere mediagroepen, worden als één van de belangrijkste oorzaken beschouwd. De synergiën die ontstaan tussen kranten zouden de pluriformiteit en diversiteit van de nieuwsinhoud in gevaar brengen. Een andere factor die vaak wordt aangehaald, is de hogere werkdruk: door de besparingen die ook de mediasector te beurt vallen, zouden er steeds minder journalisten zijn voor steeds meer en sneller werk (zie bijvoorbeeld het produceren van online nieuws). In de [journalistensurvey](#) van het Steunpunt Media gaf 89% van de Vlaamse journalisten aan dat het takenpakket en de werkdruk van journalisten de laatste jaren toenam. Journalisten zouden ook steeds meer het freelance statuut (moeten) aannemen waardoor ze (noodgedwongen) schrijven voor verschillende media. Bovendien geeft bijna twee derde van de Belgische journalisten aan dat het gebruik van kant-en-klaar aangeleverd nieuws toeneemt. Journalisten zouden meer geneigd zijn om dezelfde verhalen te selecteren en stukken van andere media te copy-pasten. Kortom, er zijn vele redenen om er van uit te gaan dat de kranten onderling steeds meer op elkaar zijn gaan gelijken. Maar empirisch bewijs dat de pessimisten gelijk geeft, is voorlopig niet voorhanden.

Is de nieuwsinhoud echt minder divers geworden doorheen de laatste decennia? Brengen kranten met andere woorden meer hetzelfde nieuws? We weten het niet. Deze Nieuwsmonitor wil dit hiaat opvullen en vergelijkt de krantenberichtergeving in Vlaanderen doorheen vier decennia: we vergelijken de kranteninhoud in de jaren 1983, 1993, 2003 en 2013.

Om de diversiteit in de nieuwsinhoud in kaart te brengen, kijken we naar de **nieuwsverhalen** die de kranten brengen. Nieuwsverhalen zijn de gebeurtenissen die journalisten selecteren en die nieuws worden. Voor de vier onderzochte jaren analyseren we alle nieuwsverhalen van telkens één week uit negen Vlaamse kranten: De Standaard, De Morgen, De Tijd, Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad, Het Volk, Gazet van Antwerpen, Het Belang van Limburg en Metro. Een nieuwsverhaal wordt geoperationaliseerd als een verzameling van krantenartikelen die gaan over dezelfde nieuwsgebeurtenis, bv. een bepaalde moord of een staking in een bedrijf. Twee of meer artikelen behoren tot hetzelfde nieuwsverhaal wanneer ze gaan over exact dezelfde gebeurtenis op exact dezelfde locatie. Een nieuwsverhaal is dus veel ruimer dan een gewoon nieuwsfeit in die zin dat het verhaal verder kan ontwikkelen. Als er bijvoorbeeld een staking is op dinsdag, en een politicus schrijft er een opiniestuk over op woensdag, dan behoort dat opiniestuk tot hetzelfde nieuwsverhaal. Concreet is onze vraag dus of de kranten meer over dezelfde gebeurtenissen zijn gaan berichten.

We beslissen om **vier volledige nieuwsweken** te analyseren omdat dit het midden houdt tussen volledigheid en haalbaarheid. Enerzijds zou minder coderen niet voldoende zijn omdat nieuwsverhalen vaak over verschillende dagen lopen. Het is mogelijk dat kranten elkaar imiteren en nieuwsverhalen van andere media overnemen over verschillende dagen heen. Dit is ook de reden waarom we kozen voor een volledige week (verschillende opeenvolgende dagen) in plaats van een 'geconstrueerde week'. Aan de andere kant is de selectie van meer dagen of weken voor ons onderzoek niet haalbaar omdat het coderen van nieuws in negen kranten erg arbeidsintensief is. Bovendien zijn we ervan overtuigd dat vier weken voldoende is, omdat niet het aantal weken de steekproefgrootte van dit onderzoek bepaalt maar wel het aantal nieuwsverhalen. Voor elk nieuwsverhaal apart wordt op de redactie immers beslist om het al dan niet te selecteren voor de krant. De steekproefgrootte is dus eigenlijk het aantal genomen beslissingen in de vier geselecteerde weken.

De vier weken werden gekozen op basis van de beschikbaarheid van de data: de geselecteerde week voor 1983, 1993 en 2003 is in oktober, en die van 2013 in mei. We hebben echter geen redenen om problemen te verwachten wat de vergelijkbaarheid van de weken betreft; de weken bevatten telkens enkele grote nieuwsverhalen en vele kleinere verhalen, net zoals een 'gemiddelde' week in elk van de jaren.

In dit onderzoek focussen we enkel op **traditionele kranten**. Hoewel het ook interessant is om krantenwebsites en sociale media vanuit een diversiteitsperspectief te onderzoeken, vallen ze buiten het bereik van deze studie. Het gaat hier om een longitudinaal onderzoek, we willen een vergelijking doorheen de tijd (1983-2013) maken. Omdat de kranten nog maar sinds het begin van de 21ste eeuw over nieuwswebsites beschikken nemen we voor dit onderzoek enkel de papieren kranten in beschouwing. Bovendien blijkt uit de CIM-cijfers dat gedrukte kranten, in vergelijking met andere media, nog steeds belangrijke media zijn voor de Vlaamse nieuwsgebruiker. De **negen kranten** van dit onderzoek dekken bijna de volledige Vlaamse krantenmarkt. Andere Vlaamse krantentitels zijn allemaal kleiner, gericht op een lokaal of nichepubliek en worden daarom niet meegenomen in dit onderzoek. Per onderzocht jaar wordt telkens één week nieuws geselecteerd. Zie de technische fiche (Tabel 1) voor een overzicht van de geselecteerde weken. In deze weken worden alle krantenartikelen die in de gedrukte versie van de krant verschijnen, gecodeerd. Artikels uit de regionale sectie van de kranten worden uit de analyse gelaten omdat ze lokaal nieuws (bijvoorbeeld over gemeenten) bevatten dat grotendeels focust op de populatie van een bepaalde gemeenschap (een regio of gemeente). Ook artikelen die niet relevant zijn in termen van diversiteit worden niet geanalyseerd, zoals reviews van boeken en films, overlijdensberichten, advertenties, etc. Nationaal sportnieuws is opgenomen in de selectie, de regionale sportpagina's worden opnieuw niet gecodeerd.

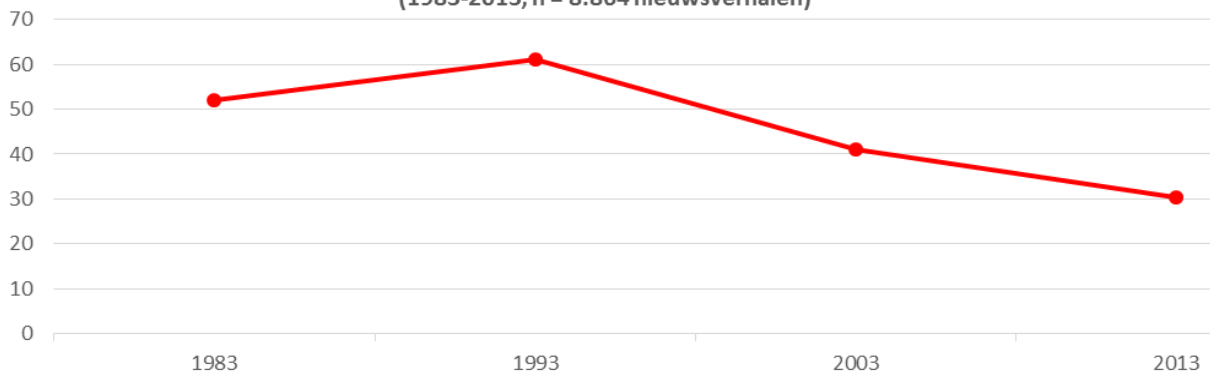
Tabel 2 geeft een overzicht van de **eigenaars van de Vlaamse kranten** tijdens de vier jaren van dit onderzoek. In deze Nieuwsmonitor verwijzen we enkele keren naar de eigendomsstructuren van de kranten als (mogelijke) factor die een invloed heeft op de nieuwsinhoud. Doorheen de laatste vier decennia (1983-2013) is het Vlaamse krantenlandschap sterk veranderd. We zien tussen 1983 en 2013 een duidelijke evolutie naar meer mediaconcentratie op de Vlaamse krantenmarkt. In 1983 worden de acht grote Vlaamse kranten (Metro bestond nog niet) uitgegeven door zeven verschillende eigenaars. Enkel De Standaard en Het Nieuwsblad behoren tot dezelfde eigenaar, de Vlaamse Uitgeversmaatschappij (VUM). In 1993 zijn er nog zes verschillende kranteneigenaars. De Morgen en Het Laatste Nieuws behoren nu tot De Persgroep. In 2003 heeft Concentra de twee grote regionale kranten, Het Belang van Limburg en Gazet van Antwerpen, onder haar vleugels genomen. Ook Metro, de gratis krant die sinds 2000 wordt uitgegeven, behoort tot Concentra. Concentra wordt dus een derde grote speler op de krantenmarkt, naast de VUM en De Persgroep. De krant Het Volk is niet langer van de Christelijke vakbond (ACV), maar is in de VUM opgenomen. De Tijd is in 2003 nog de enige grote Vlaamse krant die apart van deze drie grote eigenaars wordt uitgegeven. Tussen 1993 en 2003 heeft de beweging naar meer mediaconcentratie zich dus al sterk doorgezet, met nog slechts vier eigenaars voor de negen verschillende kranten. De krant Het Volk houdt op met bestaan in 2008, en smelt samen met Het Nieuwsblad, dat bij de mediagroep Corelio hoort. In het laatste decennium is de Vlaamse krantensector geëvolueerd naar een sterk geconcentreerde (of geconsolideerde) markt. Sinds november 2013 zijn er nog maar twee grote spelers die acht kranten bezitten: De Persgroep en Mediahuis. De data voor het jaar 2013 in dit onderzoek dateren van mei 2013, dus nog vóór de fusie van Corelio en Concentra in Mediahuis. Daarom spreken we in dit rapport niet over Mediahuis, maar over Corelio en Concentra als afzonderlijke mediagroepen.

Tabel 2: overzicht van de eigenaarsstructuren van de Vlaamse kranten

Krant	1983	1993	2003	2013
De Standaard	VUM	VUM	VUM	Corelio
Het Nieuwsblad	VUM	VUM	VUM	Corelio
Gazet van Antwerpen	De Vlijt	De Vlijt	Concentra	Concentra
Het Belang van Limburg	Concentra	Concentra	Concentra	Concentra
De Morgen	nv De Morgen	De Persgroep	De Persgroep	De Persgroep
Het Laatste Nieuws	nv Hoste	De Persgroep	De Persgroep	De Persgroep
De Tijd	Verschillende eigenaars (waaronder nv Tijd)	Verschillende eigenaars (waaronder nv Tijd)	Verschillende eigenaars (waaronder nv Tijd)	De Persgroep
Het Volk	ACV Nationaal	ACV Nationaal	VUM	/
Metro	/	/	Concentra	Concentra

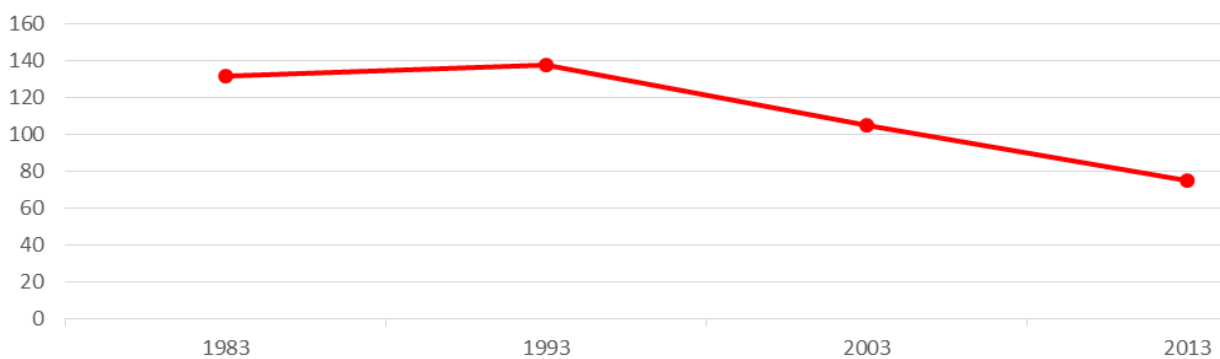
De ruimte in de krant: 1983 tot heden

Grafiek 1 - Gemiddeld aantal nieuwsverhalen per dag en per krant
(1983-2013; n = 8.864 nieuwsverhalen)

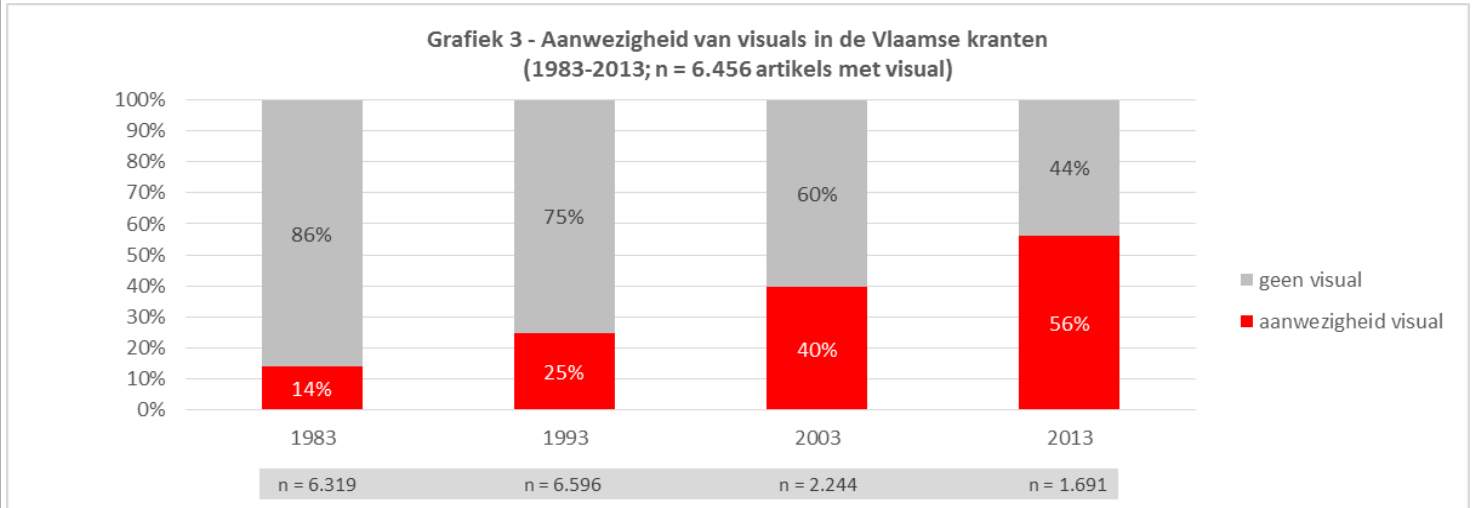
Brengen de Vlaamse kranten meer of minder nieuwsverhalen dan vroeger? Hoeveel verschillende verhalen brachten de Vlaamse kranten gemiddeld per dag? Grafiek 1 toont aan dat het gemiddeld aantal nieuwsverhalen per dag sterk is gedaald sinds 1993. In 1993 stonden er elke dag ongeveer 60 verschillende nieuwsverhalen in één krant, in 2013 zijn dat er nog 'slechts' 30. Journalisten selecteren dus minder verschillende nieuwsfeiten uit de realiteit dan vroeger. Selecteren journalisten minder nieuwsverhalen, omdat er misschien minder krantenartikels geschreven worden?

Grafiek 2 - Gemiddeld aantal artikels per dag en per krant
(1983-2013; n = 21.593 artikels)

Grafiek 2 toont het gemiddeld aantal krantenartikels per dag voor een gemiddelde krant in de vier geselecteerde weken. In 1983 en 1993 waren er dagelijks ongeveer 130 à 140 artikels in een gemiddelde krant. Sinds 1993 daalt dit gemiddelde: in 2003 waren er gemiddeld 105 artikels per krant en in 2013 daalt het nog sterker tot 75 artikels. Onthoud dat de regionale pagina's, reviews van boeken en films, overlijdensberichten en advertenties niet zijn opgenomen in dit onderzoek. Het lijkt erop dat de daling in het aantal nieuwsverhalen dus sterk gelinkt is aan de daling in het aantal krantenartikels. Als we deze resultaten uit Grafiek 1 en 2 relatief bekijken en berekenen hoeveel krantenartikels in één krant er gemiddeld per nieuwsverhaal geschreven worden, zien we dat dit gemiddelde niet sterk verschilt tussen de onderzochte jaren en tussen de kranten onderling. Gemiddeld per krant verschijnen er tussen minimaal 1,1 artikels en maximaal 1,6 artikels per nieuwsverhaal. De trend die we vaststellen is algemeen en wordt dus niet veroorzaakt door één of twee kranten. Alle kranten brengen dus minder nieuws dan vroeger, zowel in aantal nieuwsverhalen als in aantal artikels in de papieren krant.

Onze analysemethode kan niet de oorzaak zijn van deze spectaculaire terugval in nieuwsverhalen en krantenartikels omdat we in de vier geselecteerde jaren telkens op dezelfde manier geselecteerd en geanalyseerd hebben. Ook de selectie van de weken in twee verschillende maanden (1983, 1993 en 2003 in oktober; 2013 in mei) heeft geen invloed op de resultaten. Er zijn immers geen aanwijzingen dat mei 2013 een uitzonderlijke week was in vergelijking met de andere geselecteerde weken.

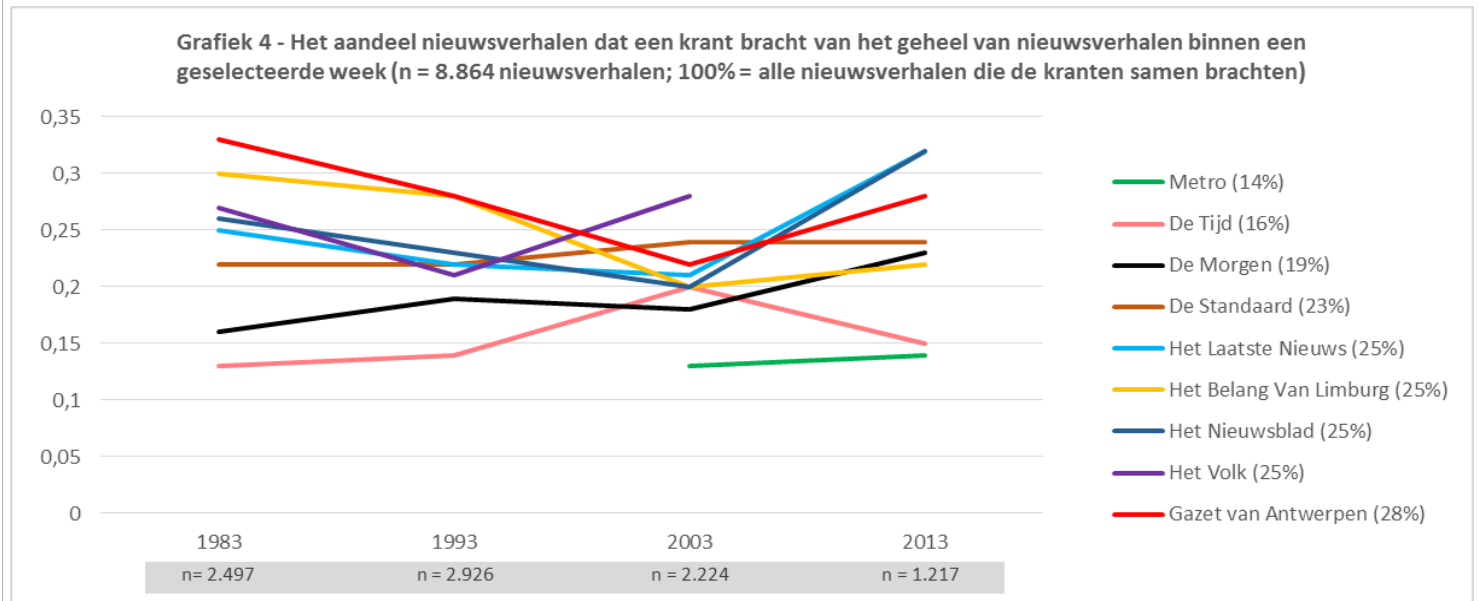

We stelden vast dat het aantal nieuwsverhalen en nieuwsartikels gedaald is doorheen de tijd. Het lijkt erop dat de kranten minder uitgebreid zijn, maar toch bestaan de kranten tegenwoordig uit meer pagina's dan vroeger. De daling in het aantal artikels wordt niet gecompenseerd door hun lengte: artikels bevatten niet significant meer woorden doorheen de jaren. Wel zijn de meeste kranten kleiner geworden in formaat: vele kranten pasten hun formaat aan, vaak een halvering van de grootte. Bovendien blijkt uit Grafiek 3 dat het aantal visuals (foto's, grafieken, tekeningen) in de kranten spectaculair gestegen is. In 1983 werd slechts 14% van alle artikels geïllustreerd met een visual. Dit percentage stijgt doorheen de jaren tot 56% in 2013. Doorheen de jaren vullen foto's dus steeds meer de ruimte in de kranten.

Het lijkt erop dat journalisten vroeger heel wat meer nieuwsverhalen brachten, terwijl ze tegenwoordig een meer stringente selectie maken uit de overvloed aan potentiële nieuwsfeiten. Daarbij houden we wel geen rekening met de nieuwsverhalen die kranten enkel online brengen en niet in de papieren versie verschijnen. Maar we weten dat het grootste deel van de krantenlezers zijn nieuws uit de papieren krant haalt, dus dat blijft een erg belangrijk medium. Of journalisten niet alleen minder maar ook steeds meer dezelfde verhalen selecteren en elkaar dus imiteren in hun selectie, zien we in de volgende grafieken.

Welke kranten lijken op elkaar?

Brengen de kranten steeds meer hetzelfde nieuws, zoals sommige critici beweren? Om de gelijkenissen tussen kranten onderling te onderzoeken, kijken we naar de nieuwsverhalen die de kranten brengen. Voor elk nieuwsverhaal maken de redacties de keuze om het al dan niet op te nemen in de krant (we veronderstellen dat ze weet hadden van het feit of de gebeurtenis die aan de basis lag van het nieuwsverhaal).

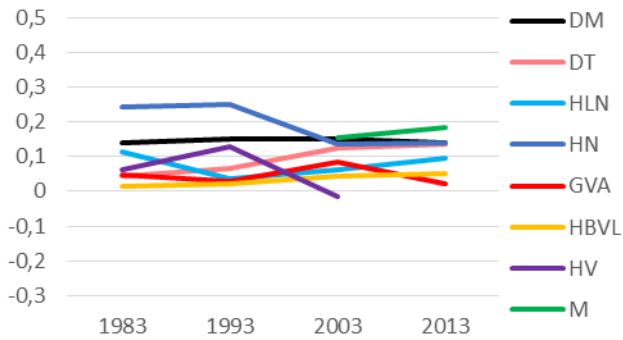
Grafiek 4 geeft een overzicht van het aandeel nieuwsverhalen (uitgedrukt in proporties) dat elke krant bracht binnen het totaal aantal nieuwsverhalen dat alle kranten samen brachten in die week. We beschouwen alle nieuwsverhalen van alle kranten samen als het 'universum' van nieuwsfeiten die plaatsvonden in de vier onderzochte weken (=100%). Leesvoorbeeld: van alle nieuwsverhalen die de kranten samen in de week van 17 tot 22 oktober 1983 brachten (n = 2.497), besliste De Standaard bij 22% van de nieuwsfeiten (544 nieuwsfeiten; niet in grafiek) om ze in hun nieuwsaanbod op te nemen. 82% van de nieuwsfeiten (1.953 nieuwsverhalen; niet in grafiek) die wel in een of meerdere andere kranten aan bod kwam in de geselecteerde week in 1983, rapporteerde De Standaard dus (on)bewust niet. De percentages per krant in de legende zijn het gemiddelde van de vier onderzochte jaren. Leesvoorbeeld: gemiddeld, over de vier geselecteerde weken, bracht De Standaard 23% van alle nieuwsverhalen uit de weken die aan bod kwamen in de Vlaamse kranten (gemiddelde van: 22% in 1983; 22% in 1993; 24% in 2003; 24% in 2013).

De nieuwsverhalen uit Metro (14%), De Tijd (16%) en De Morgen (19%) overlappen het minst met de nieuwsverhalen uit de andere kranten. De Tijd en Metro brengen een dag minder nieuws dan de andere: De Tijd verschijnt niet op maandag, en Metro verschijnt niet op zaterdag. De beslissing van deze kranten om een dag minder nieuws te brengen, heeft dus een invloed op de mate waarin ze gelijken op andere kranten. Als we mee in rekening brengen dat ze een dag minder nieuws brengen, stijgt hun percentage wel (16% voor Metro; 18% voor De Tijd) maar dan nog overlappen ze minder dan de andere kranten. Het feit dat Metro een dunnere krant is dan de andere kranten, kan een mogelijke verklaring zijn. Metro heeft minder ruimte om nieuwsverhalen te brengen. De Tijd focust meer dan de andere kranten op financieel-economisch nieuws, en zal dus vermoedelijk door haar focus minder overlappen met de andere kranten. De nieuwsverhalen uit de andere kranten overlappen meer en deze brengen dus een 'vollediger' nieuwsaanbod. Deze kranten hebben meer nieuwsruimte en publiceren ook meer artikels en nieuwsverhalen. Gazet van Antwerpen overlapt het meest met de andere kranten (28%). Doorheen de jaren daalde de onderlinge overlap van de meeste kranten (met uitzondering van De Morgen, De Standaard en De Tijd) tot in 2003 maar in 2013 steeg de overlap terug.

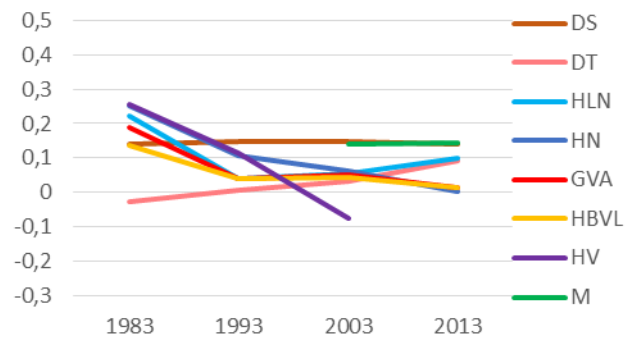
Bovenstaande Grafiek 4 geeft inzicht in de mate waarin een krant overlapt met het geheel van de andere kranten. De volgende grafieken gaan voor elk van de negen kranten na in welke mate die overlapt met elke andere krant.

Grafieken 5 tot en met 13 geven per krant aan in hoeverre die krant overlapt (correlatie) met elke andere krant wat de gebrachte nieuwsverhalen betreft

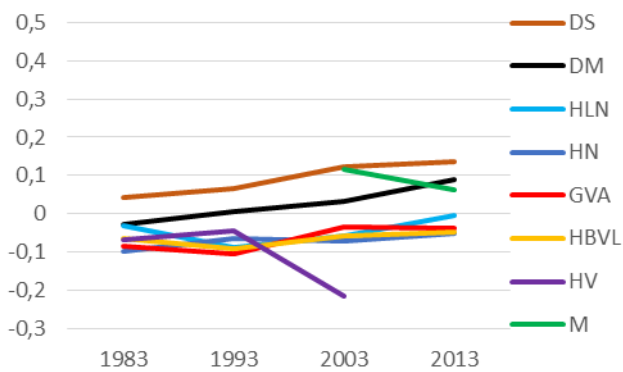
Grafiek 5 - De Standaard

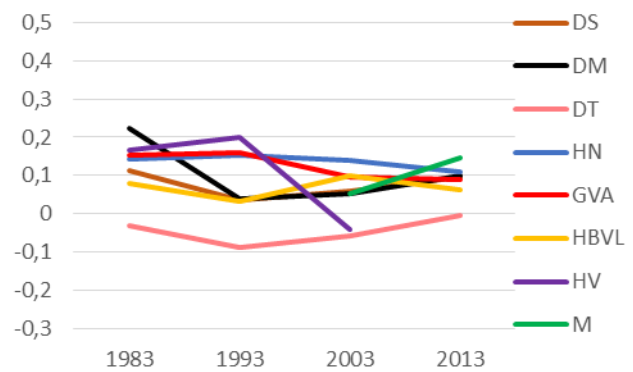
Grafiek 6 - De Morgen

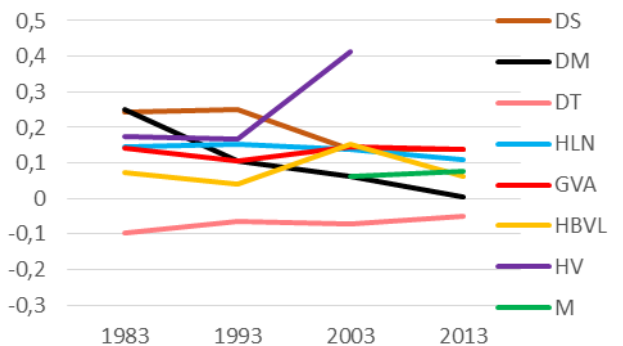
Grafiek 7 - De Tijd

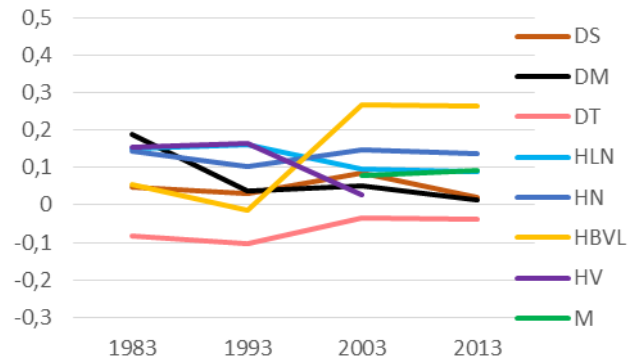
Grafiek 8 - Het Laatste Nieuws

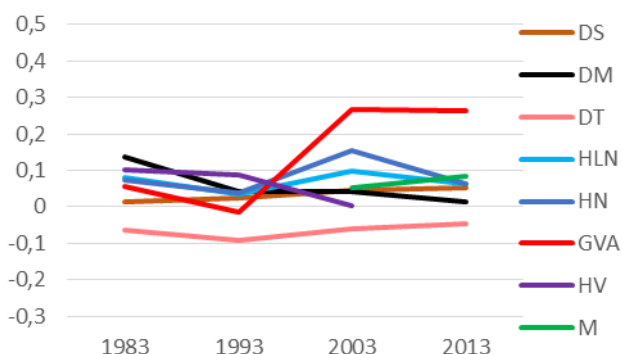
Grafiek 9 - Het Nieuwsblad

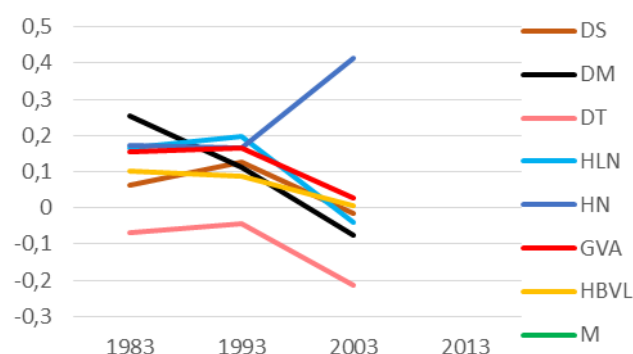
Grafiek 10 - Gazet van Antwerpen

Grafiek 11 - Het Belang van Limburg

Grafiek 12 - Het Volk

Welke kranten brengen vaker dezelfde nieuwsverhalen en lijken dus het meeste op elkaar? Is er een evolutie doorheen de laatste vier decennia? De bovenstaande negen grafieken geven per krant aan in welke mate die dezelfde nieuwsverhalen brengt als elke andere krant. De resultaten worden uitgedrukt in correlaties: het verband (gelijkenis) tussen de nieuwsverhalen van twee kranten. We interpreteren correlaties op volgende manier:

De correlatiewaarde tussen twee kranten is een schaal van -1 tot 1 waarbij:

1	perfect positief verband	Als de ene krant een nieuwsverhaal brengt, brengt de andere krant dat systematisch <i>ook</i> .
0	geen enkel verband	Er is geen enkel verband tussen de nieuwsverhalen in de twee kranten.
-1	perfect negatief verband	Als de ene krant een nieuwsverhaal brengt, brengt de andere krant dat systematisch <i>niet</i> , en omgekeerd.

Hoe hoger de lijnen (correlaties) in de grafiek, hoe meer gelijkenis er is tussen twee kranten. En hoe lager de lijnen, hoe meer verschillend twee kranten zijn.

De laagste correlatie, dus de minste overlap, is er tussen De Tijd en Het Volk in 2003 (-0,25). De hoogste correlatie, dus de grootste overlap, is er tussen Het Nieuwsblad en Het Volk in 2003 (0,42). Alle andere correlaties vallen daar tussen. Over het algemeen zijn de correlaties tussen de kranten niet extreem groot. We stellen dus over het algemeen weinig alarmerende gelijkenissen vast tussen kranten, ze selecteren elke dag opnieuw een redelijk aantal nieuwsverhalen dat de andere kranten niet brengen. Wel toont de grafiek aan dat er wel degelijk een niet te onderschatten overlap is. We gaan niet elke correlatie van elke krant afzonderlijk bespreken, maar willen ingaan op enkele ervan.

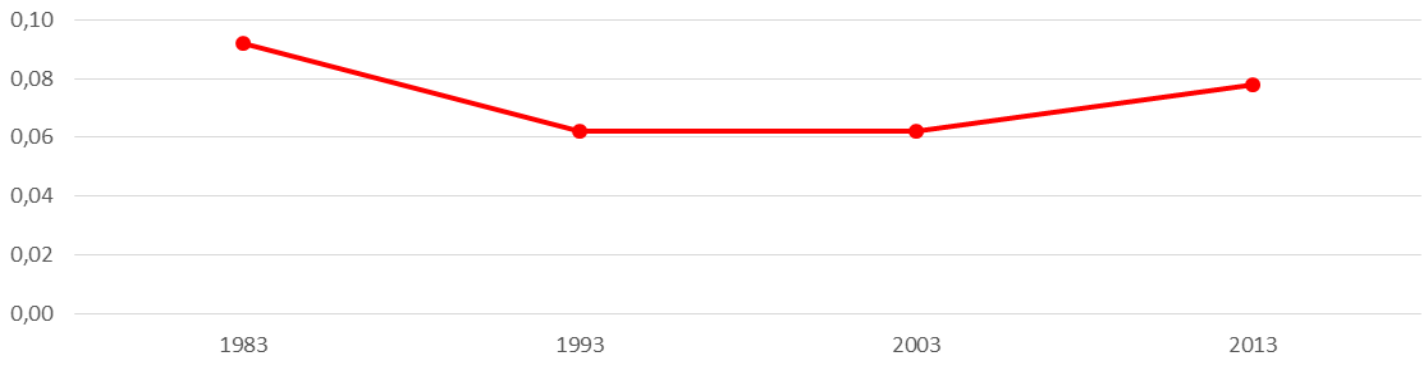
Er is een lichte overlap in nieuwsverhalen tussen De Standaard en De Morgen. Die blijft redelijk stabiel over de vier onderzochte jaren (correlatie tussen 0,1 en 0,2). De twee kranten zijn en blijven verschillend (zwakke correlatie) maar een deel van de nieuwsverhalen overlappen systematisch over de vier decennia. Ook de correlatie tussen Het Laatste Nieuws en Het Nieuwsblad blijft redelijk constant over de vier jaren: een correlatie tussen 0,1 en 0,2.

De Tijd is de krant die het meeste afwijkt van de andere kranten: de verbanden met de meeste kranten zijn negatief. Het lijkt erop dat De Tijd systematisch andere gebeurtenissen tot nieuws maakt. Wel blijkt uit de grafieken dat De Tijd doorheen de jaren steeds meer gelijkenissen vertoont met De Standaard en De Morgen. De krant brengt doorheen de jaren meer nieuws dat die twee andere ook publiceren en brengt dus een breder nieuwsaanbod. Het valt op dat De Tijd en Het Volk in 2003 sterk afwijken van elkaar. Als bijvoorbeeld De Tijd een nieuwsverhaal bracht, bracht Het Volk dat net niet, en omgekeerd. Dit is misschien niet geheel verwonderlijk aangezien De Tijd oorspronkelijk een werkgeversperspectief hanteerde, en Het Volk haar roots heeft in de arbeidersbeweging.

De Standaard en Het Nieuwsblad zijn de enige kranten die in 1983 behoorden tot dezelfde eigenaar. We zien dat hun nieuwsaanbod vroeger meer op elkaar leek. De correlatie tussen beide kranten is in 1983 en 1993 relatief hoog (rond 0,25). In 2003 en 2013 daalt deze aanzienlijk (tot 0,14). Het lijkt erop dat beide kranten doorheen de tijd welbewust meer verschillend nieuws zijn gaan brengen. De kranten willen vermoedelijk een ander doelpubliek dienen. In 1983, toen Het Laatste Nieuws en De Morgen nog niet tot dezelfde eigenaar behoorden, leken beide kranten meer op elkaar dan in de decennia nadien, wanneer ze wel tot dezelfde uitgevergroep behoren. Wel lijken beide kranten vanaf 1993 terug iets meer op elkaar, maar van een duidelijk 'eigenaarseffect' is op het eerste gezicht niet meteen sprake.

In 2003 behoren Het Volk en Het Nieuwsblad tot dezelfde eigenaarsgroep (VUM), en dat komt sterk naar voren in de resultaten. Beide kranten lijken vooral in dat jaar heel sterk op elkaar. Vermoedelijk is de convergentie tussen beide kranten de volgende jaren nog verder toegenomen, want in 2008 is Het Volk volledig opgegaan in Het Nieuwsblad. Ook de Gazet van Antwerpen en Het Belang van Limburg die in 2003 tot dezelfde eigenaar behoren, brengen ook meer dezelfde nieuwsverhalen. Het verband tussen beide kranten is relatief sterk (0,267). In de jaren ervoor, toen de kranten nog niet tot dezelfde eigenaar behoorden, leken ze nauwelijks op elkaar. Dus zowel bij Het Nieuwsblad-Het Volk als bij Gazet van Antwerpen-Belang van Limburg heeft de mediaconcentratie dus een duidelijk effect gehad op de inhoud van de berichtgeving.

Grafiek 14 - Gemiddelde correlaties tussen de kranten per jaar

Grafiek 14 toont per jaar het gemiddelde van de correlaties tussen alle kranten onderling. De lijn is een gemiddelde van alle correlaties in Grafiek 5 tot en met 13. Het geeft een indicatie van de algemene evolutie in de gelijkenissen tussen de kranten. De kranten bleken, van de vier onderzochte jaren, in 1983 het meest op elkaar te lijken. In dat jaar waren de verbanden tussen de nieuwsverhalen die de kranten brachten het sterkst. In 1993 en 2003 leken de kranten minder op elkaar. In 2013 overlappen de nieuwsverhalen uit de Vlaamse kranten weer meer. Hoe kunnen we deze eerst dalende en dan stijgende evolutie duiden? We suggereren enkele mogelijke verklaringspistes.

In 1983 leken de kranten het meest op elkaar van alle onderzochte jaren. Het internet bestond nog niet en de wereld was minder geglobaliseerd dan nu, waardoor de nieuwsgaring anders was dan nu. Journalisten hadden minder verschillende bronnen voorhanden en het nieuws was nog meer gebaseerd op slechts een handvol persagentschappen. Dat kan verklaren waarom kranten in 1983 de meeste gelijkenissen vertonen. Daarnaast is er begin jaren '80 ook nog sprake van een verzuilde maatschappij. Van bij haar aanvang tot diep in de 20ste eeuw was de Belgische dagbladpers vooral een politieke pers, waarbij kranten duidelijk tot een bepaald ideologisch blok hoorden. Het Volk, De Standaard, Gazet van Antwerpen, Het Belang van Limburg en Het Nieuwsblad waren christelijk, De Morgen was socialistisch en De Tijd en Het Laatste Nieuws waren liberaal. Kranten schreven elk voor hun eigen achterban en brachten dezelfde verhalen als de andere kranten, wellicht juist om het eigen perspectief op de nieuwsfeiten te kunnen geven.

In 1993 en 2003 zien we een daling van de gemiddelde correlatie ten opzichte van 1983. Kranten vertonen dus significant minder gelijkenissen doorheen die twee decennia. In deze decennia wordt de (Belgische) samenleving gekenmerkt door ontzuiling. In de jaren '60 was de ontzuiling van de samenleving reeds ingezet, maar de Vlaamse kranten hebben nog tot in de jaren '80 bevoorrechte banden met partijen behouden. Sinds het einde van de jaren '80 zijn ook kranten steeds meer losgekomen van hun levensbeschouwelijke fundamenteën. Daarmee verviel de noodzaak om dezelfde nieuwsverhalen te brengen, maar met een andere kleuring, als de kranten van een 'concurrerende' zuil. Ook het internet dat eind de jaren '90 doorbreekt, betekent dat een wereld van informatie opengaat voor zowel lezers als journalisten. Het neemt voor een stuk de rol over van de kranten als de primaire aanbieder van het nieuws. Kranten zullen eerder een eigen selectie nieuwsverhalen en diepere analyses brengen. Journalisten hebben dankzij internet ook toegang tot meer verschillende bronnen.

Tussen 2003 en 2013 stijgt de gemiddelde correlatie terug. De kranten vertonen terug meer gelijkenissen met elkaar. De krantenmarkt is geëvolueerd naar een sterk geconcentreerde markt die in handen is van slechts enkele grote spelers. In 2013 waren er drie krantenuitgevers op de markt (zie overzicht in Tabel 1). Door de verder toenemende mediaconcentratie (nog slechts twee spelers op de krantenmarkt sinds eind 2013) is het mogelijk dat deze opwaartse trend zich de komende jaren nog zal doorzetten.

De impact van het profiel en eigenaarschap van een krant

Verschillende factoren kunnen het proces van nieuwsproductie, de selectie van nieuwsverhalen en dus ook de convergentie of divergentie van de gebrachte nieuwsverhalen bepalen. Twee factoren die in dit opzicht een belangrijke rol spelen, en die we in de vorige grafieken ook al aanhaalden, zijn het profiel en de eigenaars van een krant. Gelijken twee populaire kranten meer op elkaar dan een populaire krant en een elitekrant? Of gelijken kranten die behoren tot dezelfde eigenaar meer op elkaar dan kranten die niet behoren tot dezelfde eigenaar? We voeren een regressieanalyse uit om hier inzicht in te krijgen. Die analyse maakt het mogelijk om te testen of bepaalde kenmerken van een krant (periode, profiel, eigenaarschap) de mate van gelijkenis tussen kranten kunnen voorspellen of verklaren. Op die manier kunnen we uitspraken doen over welke factoren netto, dus controlerend voor het effect van de andere factoren, leiden tot meer gelijkenis tussen de kranten.

Tabel 3: Regressieanalyse die de gelijkenissen tussen kranten verklaart en voorspelt (n = 120 correlaties)

Factor	Beta	Significant?
(Constant)	2.182	
Profiel	5.305	Ja (0,000)
Eigenaarschap	4.760	Ja (0,000)
Jaar	-2.172	Ja (0,032)

Tabel 3 toont het regressiemodel dat 30 % van de gelijkenis tussen de kranten verklaart. Dat wil zeggen dat bijna een derde van de verschillen in de overlap tussen kranten kan worden verklaard door de periode (jaar), het eigenaarschap en het profiel van een krant. De drie factoren voorspellen dus een behoorlijk stuk van de overlap tussen kranten maar lang niet alles. In de laatste kolom wordt het significantieniveau toegevoegd. Een significante factor betekent dat er een reëel verband bestaat, controlerend voor alle andere factoren, tussen de overlap tussen kranten en de bepalende factor.

Uit Tabel 3 blijkt dat de overlap van nieuwsverhalen tussen kranten onderling niet stijgt doorheen de tijd (licht negatief resultaat). Critici hebben dus ongelijk als ze beweren dat kranten doorheen de tijd steeds meer op elkaar lijken. De sterke overlap van kranten in het eerste jaar van onze analyse (1983) beïnvloedt hier natuurlijk mee de resultaten. Wel blijkt dat het profiel van een krant en het eigenaarschap een invloed hebben op de gelijkenis tussen kranten. De resultaten onderbouwen zo wel de veelgehoorde kritiek dat eigendomsconcentratie leidt tot meer gelijkenis tussen kranten.

Het profiel van kranten

Voor het profiel van kranten maken we een onderscheid tussen elitekranten en populaire kranten. Over het algemeen leggen elitekranten meer de klemtoon op 'hard nieuws', dit wil zeggen vooral politiek en economisch nieuws, en een groter aandeel achtergrondinformatie en analyses. Populaire kranten bieden meer 'human interest' of 'zacht nieuws' aan (criminaliteit, celebrity, sport) met een kleiner aandeel hard nieuws. Van de negen geanalyseerde kranten categoriseren we drie kranten als elitekranten (De Tijd, De Standaard, De Morgen). Vijf kranten hebben eerder een populair karakter (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad, Het Belang Van Limburg, Gazet Van Antwerpen en Het Volk). Ten slotte is er de krant Metro. Deze gratis ochtendkrant publiceert artikels die kort zijn en baseert zich voor haar nieuws grotendeels op nieuwsagentschappen. Deze krant kunnen we in tegenstelling tot betalende kranten niet classificeren als een elite- of populaire krant. Hier werd in de analyse rekening mee gehouden.

Uit de regressieanalyse blijkt dat het profiel van een krant de belangrijkste voorspeller is van de mate van gelijkenis tussen kranten. Kranten met hetzelfde profiel lijken significant meer op elkaar, wat uiteraard logisch is. Twee elitekranten (of twee populaire kranten) hebben dus meer kans om dezelfde nieuwsverhalen te brengen dan een elitekrant en een populaire krant. Elitekranten focussen meer op hard nieuws, en zullen daarmee rekening houden bij hun selectie van nieuwsverhalen uit het totale 'universum' van nieuwsfeiten. Hetzelfde geldt voor populaire kranten, die meer focussen op zacht nieuws en human interest. De kranten met hetzelfde profiel selecteren nieuwsverhalen op basis van gelijkaardige criteria en voor een gelijkaardig doelpubliek.

Eigenaarschap van een krant

‘Eigenaarschap’ is een variabele die aangeeft of twee kranten al dan niet tot dezelfde eigenaar of uitgeversgroep behoren. Tabel 2 in de inleiding geeft een overzicht van welke kranten tot welke eigenaars(groepen) behoren voor de vier onderzochte jaren. De regressieanalyse toont aan dat ook eigenaarschap een belangrijke voorspeller is van de gelijkheid tussen kranten. Concreet wil dit zeggen dat twee kranten die behoren tot dezelfde eigenaarsgroep significant meer op elkaar lijken dan twee kranten die niet tot dezelfde eigenaarsgroep behoren. Deze statistische analyse bevestigt dus dat mediaconcentratie wel degelijk een invloed kan hebben op de nieuwsinhoud. Door de vergevorderde concentratiebewegingen die in de Vlaamse krantenmarkt tot stand zijn gekomen, boet het Vlaamse krantenlandschap dus (lichtjes) aan diversiteit in. De data voor het jaar 2013 in dit onderzoek dateren van mei 2013, dus nog vóór de fusie van Corelio en Concentra in Mediahuis. Toekomstig onderzoek (bv. 2023) moet uitwijzen welke invloed deze verdere beweging heeft gehad op de nieuwsinhoud.

Conclusie

De krant van het einde van de vorige eeuw was heel anders dan de krant van vandaag. De kranten baseerden zich op slechts enkele persagentschappen en de nieuwsbronnen waren beperkter. Uit dit onderzoek blijkt dat de kranten uit 1983 vaak dezelfde nieuwsverhalen brachten. Van alle onderzochte jaren (1983-1993-2003-2013) is de overlap in nieuwsverhalen tussen de kranten het grootst in 1983. De kranten brachten datzelfde nieuws elk wel vanuit een eigen ideologische invalshoek. Wellicht onder andere door de ontzuiling en de komst van het internet is de krantenmarkt en nieuwsinhoud sterk veranderd. Het internet neemt nu wellicht de rol over van medium waar alle informatie en nieuws te vinden is. De krant van vandaag biedt eerder een meer beperkte selectie aan van wat er in de wereld gebeurt. Er zijn minder artikels, minder nieuwsverhalen en meer foto's dan vroeger. De kranten zijn dus over het algemeen luchtiger geworden. De krantenmarkt is geëvolueerd van een sterk verzulde markt naar een commerciële markt die in handen is van slechts enkele grote spelers. In dit onderzoek stellen we vast dat kranten in 2013 weer meer op elkaar zijn gaan lijken ten opzichte van 1993 en 2003. Uit een formele test blijkt dat kranten met een gelijkaardig profiel meer op elkaar lijken dan kranten met een verschillend profiel. Kranten met eenzelfde profiel kijken dus meer naar elkaar om te bepalen welke nieuwsverhalen ze brengen. Ook blijkt dat kranten die behoren tot dezelfde krantengroep met dezelfde eigenaar meer op elkaar lijken dan kranten die tot verschillende mediagroepen behoren. Zusterkranten selecteren dus vaker hetzelfde nieuws. Ook al is de overlap in het aantal nieuwsverhalen tussen kranten niet alarmerend hoog, we stellen in het laatste decennium toch een evolutie vast die we niet kunnen negeren of ontkennen. Dit onderzoek baseert zich op de kranteninhoud van nog voor de fusie tussen Corelio en Concentra in Mediahuis. Intussen zijn er nog maar twee spelers op de krantenmarkt: De Persgroep en Mediahuis. Toekomstig onderzoek (bv. 2023) moet uitwijzen of de gelijkheid tussen kranten zich verderzet. Dit onderzoek toont eveneens aan dat een evolutie naar meer overlap tussen kranten van dezelfde groep niet de enige mogelijke uitkomst is van eigenaarsconcentratie. Het feit dat bijvoorbeeld De Standaard en Het Nieuwsblad doorheen de tijd minder op elkaar zijn gaan gelijken, geeft aan dat ook een diversificatiestrategie gericht op een verschillend publiek een mogelijkheid is.

Het nieuwsselectieproces door redacties (en dus door de media samen) heeft een belangrijke impact op de maatschappij: die selectie bepaalt immers waarover burgers maar ook politici geïnformeerd worden. Als kranten vaker dezelfde nieuwsverhalen brengen, heeft dit belangrijke normatieve gevolgen. Als blijkt dat kranten steeds meer focussen op dezelfde nieuwsverhalen, impliceert dit dat ze gezamenlijk andere nieuwsverhalen uitsluiten. Het gevolg is dat het publiek over deze verhalen niet geïnformeerd wordt. Aan de andere kant zou een dalende diversiteit ook positief kunnen zijn. Als kranten grotendeels dezelfde nieuwsverhalen brengen, worden mediagebruikers blootgesteld aan dezelfde nieuwsverhalen, ongeacht het medium dat ze raadplegen. Dit zou net een ‘gedeelde publieke sfeer’ kunnen bevorderen. Over dezelfde verhalen geïnformeerd worden, kan dan net voordelig zijn voor een goed publiek debat. We moeten hierbij opmerken dat we in dit onderzoek de diversiteit aan nieuwsverhalen als uitgangspunt hebben genomen, de diversiteit aan standpunten, opinies en actoren kwam niet expliciet aan bod. Het zou interessant kunnen zijn om in vervolgonderzoek het concept ‘diversiteit’ ook op andere manieren te benaderen, waarbij de diversiteit aan standpunten, nieuwsbronnen, etc. geanalyseerd wordt. In toekomstig onderzoek zouden ook nieuwswebsites opgenomen kunnen worden in de analyses.

Samenvatting

- De Vlaamse papieren kranten bevatten beduidend minder nieuws dan vroeger, zowel in aantal nieuwsverhalen als in aantal artikels.
- De nieuwsverhalen uit Metro, De Tijd en De Morgen overlappen het minste met de nieuwsverhalen uit de andere kranten. Gazet van Antwerpen overlapt het meest met de andere kranten.
- Er is een lichte overlap in nieuwsverhalen tussen De Standaard en De Morgen. Die blijft redelijk stabiel in de laatste vier decennia.
- Ook Het Laatste Nieuws en Het Nieuwsblad overlappen licht en redelijk constant.
- De Tijd is de krant die het meeste afwijkt van de andere kranten. Wel blijkt dat De Tijd doorheen de jaren steeds meer gelijkenissen vertoont met De Standaard en De Morgen.
- Het nieuwsaanbod van De Standaard en Het Nieuwsblad, die al in 1983 tot dezelfde mediagroep behoorden, leek vroeger meer op elkaar dan nu.
- Sinds Het Laatste Nieuws en De Morgen tot dezelfde eigenaar behoren, zijn er minder gelijkenissen tussen beide kranten. Al tekent zich de laatste jaren wel een stijgende convergentie af.
- Toen de Gazet van Antwerpen en Het Belang van Limburg nog niet tot dezelfde eigenaar behoorden, leken ze nauwelijks op elkaar. Sinds ze wel tot dezelfde eigenaar behoren, brengen ze meer dezelfde nieuwsverhalen.
- De kranten leken, van de vier onderzochte jaren, in 1983 het meest op elkaar. In 1993 en 2003 waren de gelijkenissen kleiner. Maar in 2013 stijgen ze weer.
- Kranten met een gelijkaardig profiel gelijken meer op elkaar dan kranten met een verschillend profiel.
- Kranten die behoren tot dezelfde eigenaar gelijken meer op elkaar dan kranten die tot verschillende mediagroepen behoren.

Het andere lopende onderzoek van het Steunpunt Media vindt u op de [website van het Steunpunt Media](#).

Contact

Wenst u meer informatie over het Steunpunt Media of de Nieuwsmonitor, neem contact op met Julie De Smedt, projectcoördinator van het Steunpunt Media.

E-mail	Julie.desmedt@uantwerpen.be	Website	www.steunpuntmedia.be
Telefoon	03 265 57 60	Twitter	@steunpunt_Media
GSM	0494 89 79 83		